

BAKOS Réka

: egyetemi hallgató, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
: rekibakos@gmail.com

CSUVÁRDITY Tamara

: egyetemi hallgató, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
: tami-csuvi@hotmail.com

FEHÉR Viktor

: egyetemi hallgató, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
: Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék
: fehvik@gmail.com

SZALAI Lilla

: egyetemi hallgató, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
: 996lillushszalai@gmail.com

„LEGÉNYÉK, TUDJA, ITT A VŐFÉNYÉK”

A székelykevei lakodalom interetnikus
vizsgálatainak lehetőségei

“Guys, beware, here are the bestmen”

Possibilities of interethnic research of weddings in Skorenovac

„Momci, znajte, evo kumova”

Mogućnosti interetničkog istraživanja svadbi u Skorenovcu

2017 nyarán a Kiss Lajos Néprajzi Társaság jóvoltából egy tanulmányúton vetünk részt Dél-Bánátban. Néprajzi táborunk s terepszemle jellegű gyűjtőmunkánk kutatási fókuszában az interetnikus kapcsolatok különböző aspektusai voltak. Érdeklődésünk pedig állomáshelyünk, Székelykeve vegyes etnikumú lakosságának együttélésére, „közös” szokásaira terjedt ki. Jelen dolgozatunkban, néprajzi-antropológiai vizsgálatok mentén, arra keressük a választ, hogy a település székely, palóc, szögedi, német, bolgár és szerb etnikai csoportjai hogyan jelenítik meg önmaguk és a kívülállók számára saját etnikus identitásukat a lakodalomban. An-

nak egy szereplőjének, a vőfély jellemző jegyeire összpontosítva, s elvárt tulajdonságainak és feladatainak elemzésén keresztül arra a kérdésre kísérünk meg válaszokat szolgáltatni, hogy milyen motivációk mentén szerveződik napjainkban az egyéni és közösségi szinten is vezetőnek látszó diskurzus, a székely és azon keresztül a székelykevei identitás, s hogy történeti alakulása milyen tényezőktől függött.

Kulcsszavak: Székelykeve, interetnikus kapcsolatok, identitás, vőfély

Bánát török alóli felszabadulása után az osztrák telepítéspolitikára német, szlovák, román, magyar, cseh, osztrák és más etnikumok kolonizációját szorgalmazta, míg a kiegyezés utáni, a magyar állami szervezetekre bízott betelepítés a magyarok számbeli növeléséért szállt síkra. Az újratelepült vegyes etnikumú falvak etnikai összetétele kialakulásuktól fogva – a demográfiai változások mellett részben az impériumváltások eltérő fókuszú rendeleteinek, a nemzeti-nacionalista identitásérvényesítés függvényében – napjainkig formálódik. Munkánkban Bánát és Vajdaság legdélebbi, etnikai összetételét tekintve többségében magyar településének, Székelykevének a létrejöttét és történeti alakulását tekintjük át az ott élő vagy ott élt etnikumok számának függvényében, majd a dolgozat második részében a faluban élő összes etnikai csoportnál ismert ceremóniamester interetnikus vizsgálatára fókuszálunk.

Székelykeve helytörténeti monográfiáját először Szabadka Gyula (SZABADKA 1936), majd Galambos Tibor (GALAMBOS 2011) készítette el. A falu helyneveiről Pál Helén tett közzé egy terjedelmesebb munkát (PÁL 2008). A Székelykevéen zajló néprajzi gyűjtések általában a másik két al-dunai székely telepre is fókuszáltak, s kisszámú a Székelykeve-központú vizsgálódás. Alább megkíséreljük áttekinteni a településspecifikus publikációkat.

A klasszikus folklórműfajok tekintetében fontos megemlíteni Beszédes Valéria gyűjtéseit, aki többkötetnyi népmesei anyagot publikált a székelykevei származású, Szabadkára költözött Szócs Boldizsártól (BESZÉDES 2001, 2004, 2005). Bodor Anikó publikációjából tudjuk, hogy Kiss Lajos népzenekutató az 1940–1960-as évek közötti al-dunai gyűjtéseit a *Jugoszláviai Magyar Népzene Tára II.* címen tette közzé (BODOR 1999: 335). Az említett kutató munkájában a bukovinai székelyek dallamvilágával hasonlítja össze a negyvenes évek al-dunai gyűjtéseit és saját XX. század végi adatait (BODOR 1999). Penavin Olga népballadát gyűjtött (PENAVIN 1971). A vallási életéről először Botka József publikált a kalendáriumi év vallási ünnepeire koncentrálnak (BOTKA 1983), majd Bartha Elek készített átfogó munkát az al-dunai székely telepek vallási életéről, így Székelykevéről is (BARTHA 2006: 61–70). A helyi hiedelmekről Penavin

Olga közölt anyagot (1972b), ahogyan a házbelső néprajzi vonatkozásairól is (1972a).

Az újabb munkák közül Péter László emlékezéseit, történetét szerkesztett gyűjtéseit kell számba vennünk (PÉTER 2008: 2011), de Balla Mónika nyelvészeti-antropológiai kutatásait is, melyekben autobiografikus történetek gyűjtésére fókuszált (BALA 2017).

A székelykevei lakodalom iránti érdeklődés a településen belül indult meg Papp Mária *A táncélet gyűjtése Székelykevéen* (PAPP 1996) és annak bővített változata, *A táncélet gyűjtése, a lakodalom és ehhez fűződő népszokások Székelykevéen* (PAPP 1997) című munkáival. 2013-ban Papp Adrianna foglalta össze a székelykevei lakodalmi szokásokat (PAPP 2013), ez év tavaszára pedig elkészült Papp Mária átdolgozott és kibővített lakodalmi szokásgyűjteménye (PAPP 2018) is, amely a jelenkori lakodalmi szokások kontextusában tér ki részletesen a kilencvenes évek és a korábbi házasságkötési gyakorlatok bemutatására.

Dolgozatunk és a tágabb értelemben vett kutatómunkánk nem illeszkedik közvetlenül a Székelykevéről készült lakodalomleírások sorába. Ahogyan az fentebb elhangzott, alább pedig további részletezésre kerül, a 2017-es nyári és a további gyűjtőmunkáink során elsősorban elemző módon kívánunk a forrásmunkákból ismert és a saját kutatásainkra alapozott székelykevei lakodalom egy-egy szegmenséhez nyúlni, s azon keresztül a maga komplexitásában megragadni a helyi társadalom működését. Központi fogalmaink a multietnikus közösség, az etnonímák kialakulásának motivációi, nyilvános reprezentációk, komplex makro-, mezo- és mikroszintű folyamatok, megélt kultúra, szelektív hagyományok és az identitás köré szerveződnek, melyeket kiindulópontként Balatonyi Judit recens kutatásaiból kölcsönöztük (BALATONYI 2017).

A 2017 augusztusában zajló ötnapos terepmunka dr. Szőke Anna, a Kiss Lajos Néprajzi Társaság elnökének koordinálása és dr. Raffai Judit szakmai vezetése alatt valósult meg. A résztvevők a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar Néprajzi Műhelyének, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Néprajz-Kulturális Antropológiai Tanszékének és az ELTE Társadalomtudományi Kar Kulturális Antropológiai Tanszékének hallgatói voltak. A gyűjtés során strukturált és félig strukturált interjúk készültek magyar nyelven. Helyi kulcsadatközlőnk Papp Mária és Dani Ernő irányítása alatt és önálló kapcsolatlétesítési kísérleteink folytán nyolcfős kutatócsoportunk kétfős csapatokban közel húsz beszélgetőpartnerrel végzett adatgyűjtést. E rövid idő alatt lehetőségünk adódott betekintést nyerni a helyi társadalom mindennapi életébe, a sajátos emlékezhelyszínek megtekintése és a róluk szóló diskurzusok áttekintése által pedig a helyi társadalom kulturális és kommunikatív emlékezetét ismerhettük meg.

A bukovinai székelyeket az 1880-as években telepítették mai lakóhelyükre, a Belgrádhhoz közeli Hertelendyfalvára, Sándoregyházára és Székelykevére, s ismereteink szerint a már ott élő szláv és magyar népek szomszédságába kerültek. Történetük összefoglalását többen is elvégezték az elmúlt százharminc évben, s valószínűsíthetően az irodalom gazdagságának tudható be, hogy a területet a magyar kutatóink csupán székely vonatkozásban mutatták be, figyelmen kívül hagyva a Vajdaságra oly jellemző multietnicizált életszférát. Székelykevéren az együtt élő etnikumok, az al-dunai székelyek, bolgárok, palócok, magyarok, németek és szerbek körében végzett terepmunka során kutatócsoportunk a székelykevei komplex, multietnikus társadalom néprajzi-kulturális antropológiai vizsgálatára fókuszált a lakodalom, az emberélet második fordulójának aspektusainak tanulmányozásán keresztül. De legalábbis kísérletet tett egy jövőbeli átfogó kutatás megalapozására. Jelen tanulmány célja a jelenkori székelykevei lakodalomról általunk gyűjtött anyag, a korábbi helyi lakodalomleírások és az itt élő etnikai csoportok lakodalmi szokásait összefoglaló általános lakodalmi monográfiák egy aspektusának összehasonlítása: a vőfély és lakodalmi gazda szerepét és feladatkörét járjuk körül. A célunk, hogy a szakirodalomban etnikai jegyeknek tekintett lakodalmi tisztségviselők szerepét és feladatkörét összevetve rávilágítsunk a mai székelykevei vezető lakodalmi diskurzusra, a megélt és szelektív kultúra vonatkozó elemeire. Arra, hogy az együttélés milyen jellegű azonosságokhoz, különbségekhez vagy kevert, közös kultúrák kialakulásához vezetett (BALATONYI 2017: 11).

Egy családon belül a szülők, a gyermekek és unokák lakodalomfelfogásai között meghatározóak a különbségek, amelyek a beszélgetésekből is felszínre kerülnek, különösen abból a fókuszcsoportos interjúhelyzetből, ahol három generáció nőtagjainak elbeszéléseit hallhattuk Székelykevéren. A család legidősebb nőtagjától megtudtuk, hogy a hetvenes években a hivatali házasságkötés után az egyházi, majd pedig a lakodalmi multság és a vacsora következett. Az elbeszélte eseményt még hosszú lakodalomnak tartották (kétnapos multság volt), és a jelenkori „rövid” lakodalmak ellenpólusaként került megjelenítésre a beszélgetésben. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy maguk a lakodalomszervezők az események tudatos alakítói, és egy-egy mozzanat, szokáscselekmény kihagyása vagy felelevenítése is a házigazda döntéseinek függvénye (BALATONYI 2017: 150).

Dolgozatunkat négy részre osztottuk. Az első részben egy településtörténeti áttekintést kívánunk nyújtani, és összefoglaljuk a helyi etnikumok számának változásait a betelepítéstől napjainkig. A második részben az etnikum délvidéki, bánáti betelepítését és Székelykevére érkezését summázzuk, a harmadikban pedig az átfogó lakodalommonográfiák, a korábbi helyi

gyűjtések és saját kutatásaink alapján a vőfély és a lakodalmi gazda szerepkörét mutatjuk be. A negyedik részben összevetjük az áttekintett lakodalmi diskurzusokat, s kijelöljük a további kutatási irányokat.

TELEPÜLÉSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Bánát 1716-os török alóli felszabadulása után osztrák provinciává vált, s bécsi irányítással kiépítették a német bánsági katonai határőrvidéket, amit a kiegyezés után számoltak fel 1872-ben, majd egy évvel később a Kubini Járás területét Temes megyéhez csatolták. Kissé korábban, 1867-ben Ferenc József a bánsági határőrközségeknek adományozta a bánsági ezred területén lévő Duna menti réteket, holdanként húszforintos árért (tízéves törlesztéssel), azzal a feltétellel, hogy a helyiek cserébe megépítik a gátakat. Azonban, mivel a határőrközségek elutasították az ajánlatot, 1868-ban a császár hét telepese község megalapítását rendelte el Perlez és Kubin között. Ezek közül az egyik Gyurgyevo (Gyurgyova. A Sajkásgyörgye néven is ismert ősi katonai őrhely a Duna bal partján terült el, azonban Szendrő eleste után megsemmisült. BESZÉDES 2005: 177) település volt, ahová már 1869-ben érkeztek telepések.

A Gyurgyevo elnevezésnek Galambos szerint nincsenek középkori előzményei, s valószínűbbnek tartja, hogy Đurđević (Gyurgyevity) ezredesről, a német bánsági ezred parancsnokáról nevezték el (GALAMBOS 2011: 30). A gyakori árvizek és a kedvezőtlen életkörülmények végett a kormány megvásárolt egy területet a kubini és a plosici határ érintkezésénél, többéves részletfizetésre épületanyagot biztosított, és a telepések számára lehetővé tette az építkezést és az átköltözést Gyurgyevóról. Az 1887-ben létrejött új település, Székelykeve, nevét a település többségét képező székely származású lakóiról és a középkori Keve Vármegyéről kapta (GALAMBOS 2011: 48). Az újabb névváltozás, Székelykevéről Skorenovacra, 1922-ben történt. A mai szóhasználatban mindkét változat él, de a helyiek és a környékbeliek előszeretettel használják a „Székel” és „Székely” elnevezést is.

LAKOSSÁGI ÖSSZETÉTEL

A terület határőrvidék volta és a gyakori háborúk, fosztogatások folytán, majd a Duna áradásai végett folyamatosan cserélődött a lakosság. Kezdetben Bizánccal, később Szerbiával, majd Törökországgal volt határos. A bevándorlók letelepedéséről a XI. századtól rendelkezünk adatokkal. Nagy részük hadi feladatokat láttak el, s cserébe vallási és tanügyi autonómiát élveztek. A török alóli felszabadulás után az osztrák telepítéspolitikája német,

szlovák, román, magyar, cseh, osztrák és más etnikumok kolonizációját szorgalmazta, míg a kiegyezés utáni, a magyar állami szervezetekre bízott betelepítés a magyarok számbeli növelését szorgalmazta.

Gyurgyevónak 1869-ben 396 lakosa volt, és a telepesekekről készült 1875-ös összeírás szerint a nemzetiségi megoszlás alapján magyarok, németek, bolgárok és szerbek éltek ott (GALAMBOS 2011: 31). A település az 1876-os árvíz során megsemmisült, a lakosok pedig, hatvan család kivételével, szétszéledtek, de 1880-ra a lakosok száma már elérte a 298-at. Az 1883-as bukovinai székely telepítés hatására 1884-re megugrott a lakosság száma Gyurgyevón. 1901 katolikus székelyt és 699 „különféle nemzetiségű katolikus őslakost” jegyeztek ez évben. Az új lakosság a terület lecsapolásának és az építkezések munkálataiban vett részt, ugyanakkor cseléd- és napszámomunkát is vállaltak a távolabbi birtokokon: elmentek egészen Tornyosig, Zentáig és Csókáig. Az 1887-es áttelepülés utáni első népszámlálási adat 1890-ből való, amikor Székelykeve lakosainak száma elérte a 2510-et (GALAMBOS 2011: 50). Galambos írja, hogy a helyi infrastruktúra kialakítását követően egyre többen fordultak betelepülési kérvénnyel a helyi előljárósághoz, így a település lélekszáma tovább növekedett, s 1900-ra elérte a 3399-et (GALAMBOS 2011: 60). Arról, hogy zsidók is éltek a településen, elsődleges forrásból, egy 1910-es községi előljárósági döntésből tudunk meg többet. E szerint Kohn Gábor javaslatára négy öl széles és öt öl hosszú területet választottak le a katolikus temetőből az izraeliták számára. Ugyanekkor az évben Székelykevének 4541 lakosa volt (GALAMBOS 2011: 67). Az első világháborúban Székelykevének harminc halottja volt, s további 79 került fogságba (GALAMBOS 2011: 80–82). A településen élő szláv etnikumok elenyésző számáról tanúskodik az is, hogy az 1918. november 25-i Nagy Szerb Nemzetgyűlésre küldött választását nem szervezték meg. 1921-ben 4195 lakossal rendelkezett a falu (GALAMBOS 2011: 84). 1936-ban pedig 4366-tal, amelyből 3571 magyar, 448 bolgár, 316 német, 29 szerb, 1 román és 1 orosz nemzetiségű volt. Vallási megoszlásuk ugyanekkor: 4291 katolikus, 36 református, 31 ortodox és 8 evangélikus (GALAMBOS 2011: 118). 1942-ben 4464 lakosa volt a falunak (GALAMBOS 2011: 135). 1954-re a lakosság nemzetiségi összetétele így alakult: 3771 magyar, 542 bolgár, 142 szerb, 32 német, 6 horvát, 5 montenegrói, 3 cseh, 2 szlovén, 1 macedón, 1 szlovák, 1 orosz (GALAMBOS 2011: 149).

Jelentősebb időbeli ugrással az 1971-es népszámlálási adatokat tartjuk fontosnak ismertetni. Ugyanis ez időre újra csökkenő tendenciát mutat a lakosok száma. Az összesen 4021 székelykevei közül 3142 magyar, 452 szerb, 328 bolgár, 12 horvát, 12 román, 9 német, 8 macedón, 7 montenegrói, 5 albán, 3 vlach, 2 szlovén, 2 orosz, 2 cseh, 5 muzulmán (!), 3 szlovák, 13

jugoszláv és 16 ismeretlen (nem nyilatkozott) élt a faluban (GALAMBOS 2011: 190). 1991-re a lakosok száma 3213 főre csökkent. A nemzetiségi összetétel pedig a következőképpen alakult: 2582 magyar, 302 szerb, 90 bolgár, 11 montenegrói, 7 albán, 6 macedón, 5 német, 5 szlovén, 5 román, 4 horvát, 2 muzulmán, 1 görög, 1 zsidó, 1 szlovák, 1 roma. 22-en nem vallották magukat egy nemzet tagjának sem, két ember a regionális hovatartozásáról nyilatkozott, további 57 fő pedig nem nyilatkozott (GALAMBOS 2011: 26).

Munkánk következő részében átfogó ismertetést nyújtunk, elsősorban törekedve az érkezési sorrend szem előtt tartására, s a népcsoportok Székelykeve környéki letelepedésére.

BÁNÁT ÉS SZÉKELYKEVE BETELEPÍTÉSE

PALÓCOK

A székelykeveiek a nem székelynek vagy csángónak tartott magyarokat palócnak definiálják. S mivel a történeti forrásokban a palóc és a szegedi letelepülés nyomaira is rábukkantunk (GALAMBOS 2011), s érkezésük körülményeinek részletesebb föltárása még várat magára, szükségesnek tartottuk mindkét csoport migrációs stratégiájának az összefoglalását.

A palóc migráció tekintetében három fontosabb elvándorlást különböztethetünk meg. Az első, amikor a Felföldről az Alföld déli részére vándoroltak, hisz a Felföld terméketlen földjei nem voltak alkalmasak a megélhetés biztosítására (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 201). Hogy ezt az áramlatot megfékezzék, az 1730-as években egy törvényt hoztak, és így a Palócföld kibocsátó területté vált, ami azt jelentette, hogy az elvándorlást vagy meg kellett fizetni, vagy pedig elbocsátólevéllel volt engedélyezett a távozás. A migrációban főként jobbágyok és kisenemesek vettek részt (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 201). A második migráció tulajdonképpen szervezett betelepítés volt (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 202). A Bácskában kialakuló települések népességének számottevő részét tették ki a palóc családok. A harmadik hullám 1790 és 1850 közé tehető, amikor is a kertészettel foglalkozó palócokat kecségtették munkalehetőséggel. Ők kapva kaptak az alkalmon, hisz nem volt munkájuk, és noha nagyban hozzáettek a kertkultúrához, sorsuk mégsem alakult kedvezően. A három áradatot összevetve a kertész palócok sorsa alakult legkedvezőtlenebbül, hiszen felmondták a szerződéseiket (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 204). A palóc kirajzások egyik jelentősebb területe a már említett délvidéki Bácska. Először az észak-bácskai és a Tisza menti településeket töltötték fel, és később, a 19. század első felében palóc kis-

nemesek is csatlakoztak hozzájuk (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 217). A Bán-ságra a palóc csoportok szétszóródása jellemző. Itt maradtak fenn legkisebb mértékben a tiszta kulturális és nyelvi jellemvonásaik. Paládi-Kovács írja, hogy a tájon a palóc hagyományokat vagy más kultúrákkal keverve őrzik, vagy pedig egyre inkább elhagyják (PALÁDI-KOVÁCS 2003: 217).

SZÖGEDIEK (SZEDEDI DOHÁNYKERTÉSZEK)

A hódoltság után hatalmas bevándorlás jellemezte Szegedet, melynek következtében az egyik legmagyarosabb várossá nőtte ki magát. Az Alföld újjátelepítése és a szegedi környék túlnépesedése folytán további terjeszkedésre volt szükség, s ennek kedvező terepet biztosított a felszabadult Bács-Bodrog és Torontál vármegye.

Először, 1753 körül, Mohol, Ada, Magyarkanizsa, Martonos és Zenta községekbe érkeznek alföldi, Szeged-vidéki magyarok, miután 1741-ben az országgyűlés elrendelte a határőrvidékek felosztását (BODOR 1914: 14). II. József 1782-ben vallásszabadságot hirdetett a bevándorlók számára. Ezt követően Szegedről jobbágyok és szellérek érkeztek a déli vidékre, akik az úrbéri szabályok értelmében telket és egyéb kedvezményeket kaptak (BODOR 1914: 20). Létrejöttek a dohánykertészetek, ahol a letelepültek dohánytermesztéssel kezdtek foglalkozni. Nagy részük Torontál megyében élő magyarok voltak. A kincstári telepítmények egészen Ürményházáig húzódtak (GYIMESI 1972: 166), mely település később ugyancsak kibocsátóponttá vált a délebbi terjeszkedés, így Székelykeve irányába is.

BOLGÁROK

A mai szerbiai és romániai Bánátban élő bolgárok a 17. században az Otomán császárság elől Bulgária északi területeiről, a Duna menti Szvistov és Chiprovtsi városok környékéről menekültek, s míg az előbbieket földművesek, utóbbiak iparosok és kereskedők voltak. Ennek függvényében különálló etnikai csoportként tekintenek rájuk, habár a belső és külső asszimiláció folytán ma már gyakoribb az összefoglaló elnevezés. A tudományos diskurzusokban a „bánáti bolgárok” fogalom él. Definíció szerint a bolgár nép azon csoportját jelöli, akik katolikus vallásúak, a latin írásmódot használják, és egy régi, egyedi bolgár nyelvjárást őriznek. Ugyanakkor mikroetnonimaként a Szvistov és környékéről származók az émikus kiejtés szerint a „bolgár palyán” és a „palyán” jelölést használják saját nyelvjárási csoportjukra, ekképpen megkülönböztetve magukat a többi bánáti bolgártól (VASIĆ 2016: 18). A magyar nyelvű tudományos irodalom a palyán/paulikánus elnevezést használja az

etnikum jelölésére (KARABENCHEVA 2009: 50–100). Kalapis Sztoján paultyán származású, muzslyai szalézi szerzetes egy újságcikkben ekképpen említi a paultyánokat: „A mi nyelvünk tájszólás volt abban az időben, és az is maradt, de külön szabványosították. Megértjük egymást, de az utolsó bulgáriai nyelvreform során 1947-ben több orosz szót vettek át ott, a török rovására. A paultyán az ősből bolgár nyelv. Paultyán azt jelenti, hogy Pálnak a követője. De nem minden katolikus bolgár vallja magát paultyánnak, például a vingaiak.” (A teljes interjú lásd: http://www.3szek.ro/load/cikk/63823/paltyanok_a_banati_nepek_tengereben_vajdasag. Letöltés ideje: 2018. május 10.) A szerzetes gondolatait a történeti adatok is igazolják. A paulikánus – Vasić (VASIĆ 2016: 19) és Karabencheva (KARABENCHEVA 2009: 66) megállapításait követve – társadalmi-vallási tan és mozgalom, amely a 7. század második felében Szíria és Örményország területén alakult ki Konstantin Silvan vezetése alatt, aki azt állította, hogy Pál apostoltól kapta küldetését. Ugyanakkor a paultyán elnevezés egy 8. századi krónikában jelent meg először, és a legvalószínűbbnek tűnő megközelítés, hogy Örmény Pálnak, az eretnekmozgalom vezetőjének a nevéből származik. Tanuk alap gondolata az Ószövetség elutasítása és a megkeresztelkedés elutasítása volt, viszont a katolikus misszionáriusok tevékenységének hatására az általuk közvetített tanokat vették át, s megkeresztelkedtek (VASIĆ 2016: 19–20). Míg egy másik nézőpont szerint a paultyánok csoportját azok a katolikus bolgárok aszsimilálták (térítették meg), akik jóval az 1737-es paultyán bevándorlás után követték bolgár (paultyán) elődeiket. S elsősorban azért vándoroltak ki, mert Bulgáriában a katolikus hitük miatt azzal gyanúsították őket, hogy Ausztria oldalán állnak (GALAMBOS 2011: 38).

A bolgárok bánati migrációi 1688-tól válnak folyamatossá. Székelykevére 1867-ben érkeznek meg a paultyánok Konak településről (VASIĆ 2016: 47), míg más adatok szerint Óbesenyőről és Rogendorfról települtek át (BESZÉDES 2005: 178, SEBESTYÉN 2008: 106). Beszédes úgy véli, hogy a bolgárok, a palóc magyar mellett, a település nagygazdáit adták, míg a székelyek inkább cselédek voltak (BESZÉDES 2005: 182). Galambos az 1875-ös ház- és földosztási adatokat vizsgálva mintegy 500 bolgár letelepedéséről számol be (GALAMBOS 2011: 38), s egy 1935-ös felmérés is 500-ra becsüli a bolgárok számát (Uő).

A szocializmus idején a jugoszláviai nemzetiségek közé tartoztak, lehetőségük volt nemzeti kisebbségük védelmére, s elsősorban a paultyán néptáncok visszatartásával foglalkoztak. Ugyanakkor szervezeti formán kívül a bánati betelepítések ideje óta őrzik táncagyományaikat, különösen a lakodalmakban, s ennél fogva másként is hívják saját lakodalmi táncukat (VASIĆ 2016: 175). Az 1960-as évektől a Székelykevéhez közeli Sán-

doregyháza Kulturális Intézményében működik a helyi bolgár népzene- és néptáncsoport. A paultyán bolgárok magyar és más táncokat is előadtak. Viseletük, melyet ma is felöltenek Sándoregyházán – Vasić szerint – elveszítette bolgár-paultyán karakterét, s inkább a helyi németektől vették át, de a szlovákok hosszú szoknyáira is hasonlít. Ugyanakkor legközelebbi párhuzamban az erzsébetlakai bolgárok viseletével van, akik a szocializmus alatt magyar, szlovák és bolgár táncokat is tanultak (VASIĆ 2016: 175). Törekvéseik ellenére, 2002-re a székelykevei népszámlálás során 77 bolgárt írtak össze (SIKIMIC 2008: 28).

NÉMETEK (SVÁBOK)

A németek bánási kibocsátóhelyeiről a monográfus Galambos Tibor is több forrásra és magyarázatra hivatkozik. Egyik megközelítés szerint Módosról és Rogendorfról 175 német és bolgár család érkezett Gyurgyevóra (Borislav Jankulov munkáját idézi Galambos. GALAMBOS 2011: 30), míg a másik szerint a bolgárok Óbesenyőről, Barcaházáról és Rogendorfról érkeztek, a nyolcvan német család pedig „valamivel később” Zichyfalváról és Széchányfalváról jött (Szabadka Gyula munkájára hivatkozik. GALAMBOS 2011: 31). Szabadka Gyula, Galambost pontosítva, arról ír 1936-ban, hogy a kormány 1870-ben Zichyfalváról, Györgyházáról és Széchányfalváról érkező 80 német családot telepített Gyurgyevóra (SZABADKA 1936: 5). Jelenlétüket, de legalábbis a német önazonosságtudat meglétét a Jugoszláviai Németiség Kultúrszövetségének (Kulturbund) székelykevei csoportjáról szóló híradásból tudjuk. A Sváb-Német Kultúrszövetség 1935. április 9-én jött létre Türi József, Steier Mihály, Schindler Márton (Martin), Wintergerst Antal és Ambrózi János alapításával. Kulturális rendezvényeket, színdarabokat, tudománynépszerűsítő előadásokat rendeztek, s kiemelt céljuk a „régis szokások megőrzése, valamint a németiség nemzeti öntudatának fenntartása volt” (SZABADKA 1936: 36–37, GALAMBOS 2011: 113). Valószínűsíthetően a székelykevei németek nagy része a második világháború után hagyta el a települést, ugyanakkor a társadalmi-gazdasági-politikai körülmények változásával járó etnikai identitáscserével is számolhatunk.

BUKOVINAI SZÉKELYEK

Az al-csíki székelyek az 1764-es mádэфalvi veszedelem után Moldvába, majd Bukovinába költöztek, míg az 1882-es alapítású, a székelyek hazatelepítésére indult országos mozgalom át nem telepítette őket az Al-Duna mentére. Az áttelepülés azonban nem hozott gazdasági fellendülést. Bevándorlásuk

első éveiben az árterek lecsapolásával bízták meg őket, cseléd- és napszámomunkából éltek. A kapott tízholdnyi napszámomföldeket felosztották a gyermekeik között, és elszegényedtek. A református vallású székelyek Tomka Károly református lelkész vezetésével Hertelendre, a későbbi Hertelendyfalvára (szerbül Vojlovica) települtek. Sándoregyháza (szerbül Ivanovo) és Székelykeve (szerbül Skorenovac) katolikus vallású közössége Andrásfalva, Hadikfalva, Istensegits és Józseffalva településekről érkeztek (BESZÉDES 2005: 176). 1882-ben megalakult az Al-dunai Telepítési Kormánybizottság Grommon Dezső kormánybiztos irányításával. Ezzel egy időben jött létre a Csángó Bizottság is, amely a székelyek és a csángó magyarok Moldvából való visszatelepítését tervezte. Galambos úgy véli, hogy a bizottság elnevezése végett nevezik azóta tévesen a székely magyarokat csángóknak (GALAMBOS 2011: 42). A *Bácska* című hetilap 1883. április 10-én és 17-én arról számolt be, hogy a hazaköltöző csángók hajóval érkeztek vidékünkre, a tudósítók részletesen beszámoltak arról, hogy egy-egy településen hogyan fogadták a hazaérkezőket. A telepések két csoportban érkeztek a Tiszán. Az első csoportot Ókanizsán szerényen fogadták, megrótták őket. Ebből okulva a második csoportot már hasonló népünnepéllyel fogadták, mint ahogyan azt Óbecsén, Titelen tettek 1883. április 7-én. Megyeszerte különböző jótékonyági összejöveteleket szerveztek, hogy segítsék a Bukovinából érkezőket. Erre vonatkozólag belügyminiszteri utasítás érkezett, a leiratok megtalálhatóak a Szabadkai Történelmi Levéltárban is (BESZÉDES 2005: 181). Abban a legtöbb leírás egyetért, hogy az al-dunai székely telepek közül a legnagyobb székely falu, Székelykeve telepesei jártak a legrosszabbul, elsősorban a kezdeti időszak áradásai miatt. Azonban helyzetük az első világháború után rosszabbodott, a Jugoszláv Királyság diszkriminációs politikájának következtében. A környező falvak jó minőségű földjeiből a székelyek nem vehettek, de erre nem is volt lehetőségük, hiszen a falu legnagyobb része cseléd, illetve napszámom volt. Az első generációnak másfajta földművelést is el kellett sajátítania. A tízholdnyi kincstári földet gyorsan felosztották maguk között, mert igen népesek voltak a székely családok, s ekképpen még jobban elszegényedtek (BESZÉDES 2005: 178). Sebestyén írja, hogy a lakosság ma is eredeti bukovinai nyelven beszél, s éppen olyan gonddal őrzik nyelvjárásukat, mint a folklórt és egyéb kincsüket. Noha már letették a székely viseletet (kivetkőztek), de a székely vetett ágyak és festékesek még ott vannak a tisztaszobákban, és büszkén mutogatják őket (SEBESTYÉN 2009: 119). Arról is értesülünk Sebestyéntől, hogy az öt bukovinai székely település szokás- és hiedelemvilága majdnem megegyező, hogy mindegyik település lakossága tudatosan ügyelt szokásai fenntartására stb. (SEBESTYÉN 2008: 243).

SZERBEK

Mivel az őstelepülés szerb lakosságáról nincs adatunk, jelen kitérőben csak annyit közlünk, hogy a ma Székelykevéen élő szerbek elődei a második világháború után, 1946-ban érkeztek a háború alatt elpusztított területekről. Az állami irányítással zajló betelepítés során 30 család érkezett a „fasiszta” házakba, amelyek korábban a helyi német lakosság birtokában voltak (GALAMBOS 2011: 146).

A SZÉKELYKEVEI VÖFÉLY INTERETNIKUS VONÁSAI

Dolgozatunk jelen szakaszában a székelykevei vőfély – Papp Mária munkájából (PAPP 2018) ismert és általunk kikérdezett – vonásait, jellemzőit foglaljuk össze. Majd elemzésünkben az áttekintett szakirodalom fölhasználásával kísérletet teszünk annak összefoglalására – a lakodalom e szereplőjének külső-belső jegyeit és feladatköreit összevetve –, hogy hogyan gondolkoznak ma a helyiek a székelykevei vőfély szerepéről, hol jelenik meg a lokális társadalom mindennapjaiban és ünnepnapjaiban, s hogy egyáltalán szükséges-e a jelen sorok „benszülött”, bácskai és szegedi vőfélyek között szocializálódott írónak etnokulturális szemüvegén keresztül egy piedesztálra emelt székelykevei vőfélyről mint kutatói konstrukciónak gondolkozni. Munkánknak nem célja a székelykevei lakodalom átfogó bemutatása. E tisztes feladatot Papp Máriára bizzuk. Leírásunk csupán a vőfélyre vonatkozó szokáselemek és lakodalmi mozzanatok kiemelésére korlátozódik. Ismertetésünk egyes elemeit, melyek mai megvalósulásáról adatot magunk már nem találtunk, múlt időben jegyezzük. Ugyanakkor tisztában vagyunk azzal, hogy az állomásozó terepmunka és a részt vevő megfigyelés során gyűjtött tapasztalataink hiányában saját benyomásaink helyett elsősorban az említett forrásokra és az általunk készített fókuszcsoporthoz és egyéni interjúk eredményeire támaszkodhatunk.

A vőfélyek nőtlen, fiatal férfiak, akik a vőlegény és a menyasszony rokonai, baráti köréből kerülnek ki Székelykevéen, s mivel külön-külön rendezik a lakodalmi mulatságot, mindig duplán kerülnek kiosztásra a szerepek. Párjuk, kísérőjük a nyoszolyólány, akit vagy maguknak választanak (értsd, ha már van jegyesük, választottjuk, akkor őt hívják meg maguk mellé a lakodalomba), vagy az új pár jelöli ki őket a számukra. A vőfélyek meghívásának központi célja a segítségkérés a lakodalom előkészületei és lebonyolítása során felmerülő feladatok során. Az egyik fővőfély a vőlegény, míg a másik a menyasszony legközelebbi testvére, unokatestvére vagy barátja. A további vőfélyek száma változó. Annyi azonban bizonyos, hogy minél távolabbi a

meghívott vőfély és a meghívó vőlegény vagy menyasszony közötti kapcsolat, annál kisebb jelentőségű feladatot bíznak a vőfélyre.

A lakodalom előkészületei során, különösen az ünnepséget megelőző hétvégétől számítottak a segítségükre. A munka a hívogatással kezdődik: „A házigazda párba osztja szét a vőfényeket és utcák szerint kiosztja a meghívókat. A fővőfénynek van megadva az a tisztelet, hogy a násznagyokat meghívja, oda mennek legelőször... A lakodalmasháznál vasárnapi ebéddel várják a vőfényeket de ekkor meg vannak hiva a leközelebbiek [...] beszámolnak és visszaadják azokat a meghívókat ahol a házikat nem találtak otthon. Megtörtént az is, hogy a vőfények nagyon berugnak utközbe és elszorják a meghívókat” (PAPP 2018). Egy héten át segédkeztek a felmerülő feladatok ellátásában: „Pénteki nap volt a vőfényeknek legtöbb dolguk. A székeket, asztalokat tányérokot villa kés mindent essze kellett hordani, a faluból. Általában ez lovas szekerekkel történt, később traktorokkal. Nagyon szép látvány volt, mert a felpakolt szekereken hangosan énekeltek a vőfények lakodalmos énekeket a falu népe pedig kigyült a ház elé és üdvözölte őket” (PAPP 2018). Az ő dolguk a kapu és a terem díszítése is. A siratóesten (a lakodalmat megelőző estén, a menyasszony utolsó estéjén a szülői házban, ahol barátnőivel ünnepelt vagy szomorkodott) a lakodalmi alakoskodók megszervezését is ők végzik. A fővőfély feladata a vacsora minden egyes fogásának külön-külön való beköszöntése, a délutáni búcsúztatót a vőlegény egyik unokatestvére (vőfély) mondja el, míg az esti búcsúztató már egy másik unokatestvér (vőfély) feladata. S minden további köszöntő, vers elmondásának feladata a vőfélyek és a nyoszolyók között oszlik meg, míg a lakodalom egy-egy mozzanatánál a vőfélyek közösen énekelnek. A menyasszony kikérésénél is fontos szerep jutott nekik. Ők alkudoztak a menyasszony násznagyával, nekik kellett megválaszolniuk a násznagy találós kérdéseit, s csak ezután vihették a menyecskét. Az ételek felszolgálását ugyancsak a vőfélyek végezték nyoszolyólányaikkal. A lakodalmi menetben elől haladnak. Mivel nem fizetett vőfélyekről van szó, munkaidejük sincs meghatározva. Aktív tevékenységük időtartama saját döntéseik függvénye.

A hívogatás során a vőfély kiegészítője a vőfélypálca, amely egy színes, szalagokkal díszített, körülbelül félméteres pálca és egy zöld ágakkal és szalagokkal díszített borosüveg színültig telt borral. A lakodalomban a vőfély ingére melltájékon a nyoszolyólány által készített lakodalmi kitűző, bokréta kerül, a lakodalmi vacsorán az ételek felszolgálásának idejére pedig egy, ugyancsak a párja által készített vagy készített kötöt ölt fel megkülönböztető jegy gyanánt.

Általános tájékozódást a lakodalom tisztségviselőiről a *Magyar Néprajzi Lexikon* nyújtott a számunkra. A vőfélyről a következő jellemzést olvashat-

juk: a lakodalom szokáskörének sokoldalú tisztségviselője, a vőfélyversek ismerője, a paraszti közösség jó képességű, a feladatra specializált tagja, ritkábban a rokonsághoz tartozó férfi, egyes lakodalmakba egy, míg másokban több vőfély is jelen van, juttatása természetbeli vagy pénzbeli, kísérői, tisztségviselői, testőri szerepben is tevékenykedhet, további elnevezései pedig a vőfény, vőfér, vőfi, dorozsba, koszorúslegény (GYÖRGYI 1982: 595–596). A lakodalmi gazda hasonló jellemzéssel kerül megjelenítésre, erdélyi magyar specifikus jegy gyanánt: lakodalom rendezője, szertartás- és munkavezető tisztségviselő. A cikkíró a magyarországi vőfélyekhez hasonlítja, s kiemeli, hogy körötte ugyan tevékenykednek vőfélyek, azonban csupán alárendelt szerepben. Előképeinek a 17. századi úri lakodalmakat irányító szerepű gazdát említi Apor Péter *Metamorphosis Transylvaniae* és Orbán Balázs *A Székelyföld leírása...* című kiadványokra hivatkozva (GYÖRGYI 1980: 393). Az irodalomban előtérbe kerülő vezetői szerep, irányító tisztség bizonyos fokon háttérbe kerül a székelykevei lakodalmi ceremóniák szintjén, s a házasságkötési rítusok igazgatásában, úgy tűnik, egyik vőfély sem veszi ki a részét. Ugyanakkor a fogalomhasználatot és a feladatkört tekintve a legtöbb, így a palóc, a szegedi és a székely (bukovinai, csíkszentdomososi, gyimesi) vőfélyek intézményéhez is hasonlíthatjuk. A palóc lakodalmakról és tisztségviselőkről Bakó Ferencről kapunk részletes ismertetést. A vőlegénynek lehetett kisvőfélye és nagyvőfélye, a menyasszonynak pedig csak kisvőfélyei lehettek. A nagyvőfély kiválasztása már hetekkel a lakodalom előtt megtörtént. A legelső kikötés a rokonság volt, általában a vőlegény a keresztapja fiát, vagy annak valamelyik barátját kérte fel a tisztségre. De emellett fontos volt az is, hogy jó beszédképessége legyen, ismerje a rigmusokat, és a viselkedésével ne szégyenüljön meg a násznép előtt. A két világháború között vőfély csak házas ember lehetett, a kisvőfélyek pedig mindig legények voltak. A vőfélyek ismertetőjegyei a rozmaringszál, a felsőruházaton elhelyezett kendő vagy bokréta és valamilyen „fegyver” a kezükben, ezek közül legismertebb a vőfélybot. Feladatai már reggel elkezdődnek azzal, hogy kikéri a menyasszonyt, de egyes falvakban a vendégeket is ő hívta meg a lakodalomba, vagy ő kérte ki és szállította el a menyasszonyi ágyat is. Leglátványosabb és legismertebb feladata az, hogy a lakodalmat népi rigmusokkal kíséri és fűszerezi meg, illetve ő kezdi el a menyasszonytáncot: pénzt tesz az ara tányérjába (BAKÓ 1987: 33–34). Bálint Sándor a szegedi nép vőfélyeiről szólva kiemeli, hogy a tisztség betöltőjének egyik legfőbb tulajdonsága, hogy páratlan humorral rendelkezik, tréfás mondókával díszíti a lakodalmat. De azt is megtudjuk, hogy akik vőfélynek tanulnak, mindig egy idősebb, tapasztaltabb vőfély mellett kezdik meg a gyakorlást kisvőfélyként, s így válnak majd egyszer ők is igazi vőfélyekké. Gondosko-

dik arról, hogy a már meglévő hagyományok és tradíciók fennmaradjanak. Mondókaikat versezetekkel és rigmusokkal díszítik. Rátermettségük mellett vőfélykönyv állt a rendelkezésükre, melyet néha még fejből is meg kellett tanulniuk. Ismertetőjegyük a vőfélykendő, vőfélyvirág, felszalagozott vőfélykalap (BALINT 1976: 103–108). A székely vőfélyi tisztségre általában fiatal, még nem házas szomszéd vagy rokon legényt szoktak választani. Csíkszentdomokoson „felkérőlegényeknek” nevezik őket. A lakodalom előtt pár héttel kéri fel közeli, gyakran gyerekkori barátait erre a státuszra a házasulandó fiatalok (BALÁZS 2014: 251).

Ahogy az már hangsúlyoztam, a lakodalmi gazda mint a rendezvény főszervezője és rituális tartalmainak biztosítója, Székelykeven nem ismert, nem specialista, hanem inkább belenevelődik szerepkörébe, s feltételezésünk szerint szervezői feladatkörét az émikus diskurzusokban házigazdának hívott, lakodalmat rendező szülők veszik át, míg a ceremóniamesteri teendők többnyire arányosan eloszlanak a vőfélyek között. Habár a bukovinai és a székely lakodalmi szokásgyűjteményekben még kiemelt szerepet tulajdonítottak a lakodalmi gazdának. Balázs írja, hogy dramaturgiai szempontból a lakodalmas gazda rendező és szereplő: rendező, mert gondoskodik róla, hogy minden a hagyományos rend szerint történjen, szereplő pedig azért, mert betanult szerepe és szövege van, amit időhöz és helyhez kötve beleélésével és hagyományos hanglegjtéssel kell előadnia (BALÁZS 2014: 254). A csíkszentdomokosihoz hasonlóan a bukovinai lakodalmas gazda is csak az lehetett, aki a közösség megítélése szerint igazán rátermett erre a tisztségre: szüksége van megannyi tudásra, beszédkészségre, humorra, de az is elengedhetetlen, hogy tekintélye legyen a falu előtt (GYÖRGYI 1963: 56).

Az általunk ismert szerb szakirodalomban a bolgár anyaggal is párhuzamba állítható ceremóniamesteri, szervezői szerepkör mellett (BALINT 1942), a székelykevei anyaggal kontaktust mutató elemei közül a lexikonban is hivatkozott (GYÖRGYI 1982: 595–596) és a székelykevei lakodalmi menetben való vőfélyi elől haladással is kapcsolatba hozható testőri szerep domborodik ki: „A dever szerepe a török időkbe nyúlik vissza. A vőlegény jóbarátjának és híres legénynek kellett lennie, ki az esetleges török támadástól a menyasszonyt meg tudta védeni. Segítői is voltak: »deverszkimomei«, a vőfély legényei. Ezek a vőfély vezérlete alatt a támadó törökkel sikra szállottak, mialatt a násznép a hegyekbe menekült, az ott rejtőzködő »ajdukokat« felkereste s segítségükre küldötte. Az esküvő előtt való napon a vőfély lóháton, több társa kíséretében hívja meg a vendégeket. Színes szalagokkal és kendőkkel vannak feldíszítve. Kalapjukon koszorú. A vőfély kezében felpántlikázott kulacs, lovának nyaka tele csörgőkkel s egész lovát szerb-vászon takaró fedi. A vőfélyt legényeitől széles, hosszú vőfélykendő (deverszkipes-

kir) különbözteti meg. Ez vállán keresztül mellét átövezi s derekán csokorba kötve bokájáig ér. A meghívottakat a vőfély megkínálja a kulacsból; ezek a vőlegény egészségére isznak e szavakkal: »Adja Isten, hogy a házasság hosszú életű legyen«. Ezután a vőfélyre és legényeire vállukon keresztül kendőket aggatnak s a kulacsra pántlikát, ajándékol a vőlegény számára” (STREITMANN 1911).

KONKLÚZIÓ

Az áttekintésből kiderült, hogy mindenütt, habár eltérő elnevezéssel, de ismert egy vezető-irányító szerepű férfi (fővőfély, lakodalmi gazda, vőfély) és segítői (vőfélyek, kisvőfélyek, a vőfély legényei stb.) szerepköre. Esetünkben Székelykevéen a vőfélyi tisztségek (beleértve a fővőfélyit is) betöltői közelebb állnak az általánosan segítőként jellemzett legények köréhez: rokoni, baráti kapcsolat alapján kéri fel őket, nem kapnak pénzbeli fizetséget munkájukért, nincs nagy teher rajtuk (például a lakodalom lebonyolításának teljes felelőssége sincs a hátukon), kevésbé kerül előtérbe saját egyénisége, képességei, amik a lakodalmi specialistát jellemzik. Hipotézisünk, hogy a vőfélyhez kapcsolódó fogalom-, tevékenység- és tulajdonságbeli eltérések, változások részben az interetnikus együttélés velejárói. Balatonyi Judit kutatásai (BALATONYI 2017) nyomán feltételezzük, hogy az egyes etnikumokon belüli és közötti egyéni döntések nem egy kidolgozott, stagnáló szokásrendszert őriznek, hanem a folyamatos változást és az átjárást biztosítják.

Ahogy az már említésre került, jelen munka a 2017 nyarán lezajlott terepszemle jellegű kutatásunk terepmunkanaplójának átdolgozott, tanulmánnyá szerkesztett változata. Ennélfogva szükségesnek tartjuk felhívni a figyelmet annak hiányosságaira, a dolgozatírás folyamataiban és munkánk megjelenését követően kialakuló párbeszéd során felszínre kerülő problémák és kérdések megvitatására. A terepmunka idején felmerült, hogy szükséges volna jól ismernünk a Székelykevéen élő etnikumok szokásait, de átfogó monográfiák híján legalábbis azokat, amelyek a vidékre települt etnikumokkal foglalkoznak. S habár a palóc, székely és a szegedi anyag áttekintése lassan a végéhez ér, a szerb, a német, bolgár anyag átfogó ismeretére egyre égetőbb szükség mutatkozik. Hangoztatjuk, hogy a szakirodalmi áttekintés mellett a munkamódszereink felfrissítése is elengedhetetlen.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az etnikai identitás, az interetnikus kapcsolatok sokrétű jelentéseinek megértéséhez több idő és egy megváltozott pozíció szükséges (BOROSS–DOMOKOS 2006: 24), a részt vevő megfigyelői szerep betöltése a lakodalmakban kikerülhetetlenül szükségeszerű egy

átfogó kép megismeréséhez. Ahogyan az is, hogy az egyéni életutakra is figyeljünk az általános lakodalmi szokások mélyinterjúk során zajló, pontról pontra való összegyűjtése mellett. A másoknál történt konkrét esetek elmesélésén túl a saját életük kontextusának megismerése is szükséges: a gyerekszerelemtől, párválasztástól a lakodalomig (BALATONYI 2017: 17).

Habár jelen munka leadásának idejére még nem rendelkezünk megfelelő szakirodalmi és nyelvi ismerettel témánk komplex vizsgálatához, mégis a szövegünk megjelentetése mellett döntöttünk egyfajta vajdasági szintű társadalomtudományi diskurzus elindítása végett, amellyel hozzá kívánunk járulni az interetnikus kutatásokkal foglalkozó magyar nyelvű publikációk számának gyarapításához, egy egyre nélkülözhetetlenebbé váló társadalomtudományi diskurzus elindításához, az etnicitással foglalkozó vajdasági kutatások serkentéséhez.

IRODALOM

- BAKÓ Ferenc 1987. *Palócföldi lakodalom*. Gondolat Kiadó, Budapest
- BALA, Monika 2017. *Autobiografski narativi bukovinskih Mađara u Banatu*. Doktori disszertáció
- BALATONYI Judit 2017. *A gyimesi lakodalmak. Közös kultúra és különböző identitások?* Balassi Kiadó, Budapest
- BALÁZS Lajos 2012. *Rituális szimbólumok*. Pallas-Akadémiai Kiadó, Csíkszereda
- BALÁZS Lajos 2014. *Sorsfordulások rítusai a székely-magyaroknál II*. Pallas-Akadémiai Kiadó, Csíkszereda
- BÁLINT Sándor 1976. *A szögedi nemzet (Első rész)*. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged
- BÁLINT Sándor 1976. *A szögedi nemzet (Harmadik rész)*. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged
- BÁLINT Sándor 1942. *A délmagyarországi bolgár népelet*. In: Kalangya, 10., 446–451.
- BARTHA Elek 2006. *Vallási terek szellemi öröksége*. Bölcsész Konzorcium, Budapest
- BESZÉDES Valéria 2001. *Egy al-dunai székely mesemondó az ezredfordulón*. Néprajzi Látóhatár, 1–4. sz. 95–102.
- BESZÉDES Valéria 2004. *Szócs Boldizsár meséi (Népmesetár)*. Budapest
- BESZÉDES Valéria 2005. *Sérégék szárnyán. Szócs Boldizsár meséi*. Szabadka
- BODOR Anikó 1999. *Az al-dunai székelyek régi hagyományai ma*. In: Ethnographia, CX. évf. 110. sz. 335–348.
- BOROSS Balázs–DOMOKOS Vera 2005. *Beköltözés előtt, avagy hol húzódnak a határok?* In: Cigány világok Európában. Nyitott Könyvműhely
- BOTKA József 1983. *Karácson – ünnepi kalendárium, vallási hagyományok, székelykevei népelet*. Kikinda
- GALAMBOS Tibor 2011. *Székelykeve (Skorenovac). A falu története*. LO Press, Székelykeve

- GYIMESI Sándor 1972. *A telepítvényes falvak „felszabadulása”*. In: Szabó I. (szerk.): *A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában 1848–1914*. I. kötet. 154–206.
- GYÖRGYI Erzsébet 1963. *Házasságkötés és szokásköre a bukovinai székelyeknél*. In: Néprajzi Közlemények VIII. 2–4. 3–90.
- GYÖRGYI Erzsébet 1980. *Lakodalmi gazda*. In: Ortutay Gyula (szerk.): Magyar Néprajzi Lexikon III. Budapest. Akadémiai Kiadó, 393.
- GYÖRGYI Erzsébet 1982. *Vőfély*. In: Ortutay Gyula (szerk.): Magyar Néprajzi Lexikon V. Akadémiai Kiadó, Budapest, 595–596.
- KARABENCHEVA, Katerina 2009. *A bolgár kisebbség története*. In: Folyamatok és léthelyzetek – Kisebbségek Romániában. Szerk. Jakab Albert Zsolt, Peti Lehel. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár, 53–100.
- KÓSA László 1977. *Al-dunai székelyek*. In: Ortutay Gyula (szerk.): Magyar Néprajzi Lexikon I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 62.
- KÓSA László 1977. *Bukovinai székelyek*. In: Ortutay Gyula (szerk.): Magyar Néprajzi Lexikon I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 384.
- KÓSA László 1978. *Aldunai székelyek*. In: *A magyar nép táji történeti tagolódása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 53.
- PALÁDI-KOVÁCS Attila 2003. *Palóc kirajzások az Alföldön*. In: Uő (szerk.): Tájak, népek, népcsoportok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 200–238.
- PÁL Helén 2008. *Csernakeresztúr, Sándoregyháza és Székelykeve magyarjainak helynevei*. In: Névtani Értesítő, 30. évf. 89–100.
- PAPP Adrianna 2013. *Lakodalmi szokások Székelykeven*. Kézirat, Székelykeve
- PAPP Árpád 1997. *A Délvidék magyar újratelepítése 1699 és 1945 között*. In: Létünk, 3–4. 308–331.
- PAPP Árpád–RAFFAI Judit–TERBÓCS Attila 2003 (szerk.): *A vajdasági magyarok néprajzi atlaszának kommentárkötetete*. Szabadka
- PAPP Mária 1996. *Táncélet gyűjtése Székelykeven*. Kézirat, Székelykeve
- PAPP Mária 1997. *A táncélet gyűjtése, a lakodalom és ehhez fűződő népszokások Székelykeven*. Diplomamunka. Kézirat, Székelykeve
- PAPP Mária 2018. *Székelykevei lakodalmi szokások*. Kézirat, Székelykeve
- PENAVIN Olga 1971. *Két bánati székely telep balladá*. In: Tanulmányok, 263–303.
- PENAVIN Olga 1972a. *Székelykeve (Skorenovac) népének hitvilága*. In: A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei, Újvidék
- PENAVIN Olga 1972b. *A ház, a ház berendezése, a fűtés és az étkezés Székelykeven*. In: Tanulmányok 5. Újvidék
- PÉTER László 2008. *Vándor fecske hazatalál? Kalandozások Madéfalvától Bukovináig, Bukovinától az Al-Dunáig*. Lavik 92–Timp, Topolya–Budapest
- PÉTER László 2011. *Kérésztapám nadrágja. Al-dunai székely felemás és apró történetek*. Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta
- SEBESTYÉN Ádám 2008. *A bukovinai székelység tegnap és ma (II. kiadás)*. Ad Librium Könyvkiadó, Szekszárd
- SIKIMIC, Biljana 2008. *Bugari palčani: nova lingvistička istraživanja*. In: XXI vek 3, Palčeni u Banatu, Pančevo, 22–29.

STREITMANN Antal 1911. *Torontál vármegye népe/szerbek*. In: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye. Országos Monográfiai Társulat, Budapest

SZABADKA Gyula 1936. *Skorenovac története*. R. Oberläuter, Kovin

VASIĆ, Slobodan 2016. *Rodni identiteti u intersekciji sa etničkim i religijskim: na primeru istraživanja Banatskih Bugarki u Srbiji, Rumuniji i Bugarskoj*. ACIMSI. Doktori disszertáció.

*“Guys, beware, here are the bestmen”
Possibilities of interethnic research of weddings in Skorenovac*

In the summer of 2017. we participated in field research in southern Banat thanks to Ethnographic Society "Lajos Kiss". In the focus of our ethnographic camp and data gathering with the elements field recognition were the various aspects of interethnic relations. We were especially interested in the coexistence and "common" customs of an ethnically mixed population in Skorenovac where we built our camp. In this paper, on the basis of ethnological and anthropological research, we looked for the answer to the question how ethnic groups of Sekelis, Palocs, Segeds, Germans, Bulgarians and Serbs confirm their ethnic identity to themselves as well as to strangers during wedding celebrations. By focusing on the characteristics of the best man, as one of the participants in the wedding, through analyzing his expected features and tasks we tried to answer the question on what kind of motivation, both on a personal and collective level, is this apparently dominant discourse organized and beyond that the identities in Skorenovac. Which factors influenced the identity forming during the history.

Key words: Skorenovac, interethnic relations, identity, best man

*„Momci, znajte, evo kumova”
Mogućnosti interetničkog istraživanja svadbi u Skorenovcu*

U leto 2017. godine učestvovali smo zahvaljujući Etnografskom društvu „Lajoš Kiš” u studijskom istraživanju u južnom Banatu. U fokusu našeg etnografskog kampa i sakupljačkog rada s elementima rekognicije terena bili su različiti aspekti interetničkih odnosa. Posebno smo bili zainteresovani za suživot i „zajedničke” običaje etnički mešovitog stanovništva u Skorenovcu, gdesmo podigli kamp. U ovom radu, na osnovu etnološko-antropoloških istraživanja tražili smo odgovor na pitanje kako etničke grupe Sekelija,

Paloca, Segedinaca, Nemaca, Bugara i Srba tokom svadbenog slavlja potvrđuju i sebi i strancima svoj etnički identitet. Fokusiranjem na karakteristike kuma, kao jednog od učesnika svadbe, kroz analiziranje njegovih očekivanih osobina i zadataka, pokušali smo da damo odgovor na pitanje na osnovu kakvih motivacija se i dan danas organizuje, kako na ličnoj, tako i na kolektivnoj razini, očigledno dominantni diskurs, a preko toga i identitet u Skorenovcu. Od kojih faktora je tokom istorije zavisilo njegovo formiranje.

Ključne reči: Skorenovac, međuetnički odnosi, identitet, kum

Beérkezés időpontja: 2018. 06. 22.

Elfogadás időpontja: 2018. 07. 16.